

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของ
คณะกรรมการชุมชนเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
Application of Buddhist Principles for Preventing and Resolving
Drug Problems by Community Committees in Khon Kaen
Municipality, Mueang District, Khon Kaen Province

รัชพล จำปาแก้ว¹, สุรพล พรหมกุล² และ สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา³
Ratchaphon Champakaew,¹ Suraphon Promgun² and Sutipong Sawatta³

Received: 12 March 2025; Revised: 28 May 2025; Accepted: 07 June 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ระดับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น (2) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับการดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของคณะกรรมการชุมชน และ (3) การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นคณะกรรมการชุมชน จำนวน 282 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 15 รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการติดตามและประเมินผล นอกจากนี้ยังพบว่าหลักอิทธิบาท 4 มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชน ($r = 0.85, p < 0.01$) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการยึดหลักพุทธธรรมสามารถเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงานด้านสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 พบว่าคณะกรรมการชุมชนสามารถนำหลักฉันท์ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา มาใช้เป็นแนวทางการสร้างแรงจูงใจ เสริมพลังใจ ประสานความร่วมมือ และวางแผนอย่างเป็นระบบในการแก้ไขปัญหายาเสพติด

^{1 2 3} หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Master of Political Science Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author, E-mail: eyema2517@gmail.com

ติดอย่างยั่งยืน สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และเป็นแนวทางที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในการพัฒนาสังคมไทยในระดับฐานราก

คำสำคัญ: การประยุกต์หลักพุทธธรรม; หลักธรรมอิทธิบาท 4; การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

Abstract

This article aims to (1) examine the level of drug prevention and suppression efforts carried out by community committees in the Khon Kaen Municipality, Mueang District, Khon Kaen Province; (2) investigate the relationship between the Four Iddhipāda (Path of Accomplishment) Buddhist principles and the community committees' operations in addressing drug problems; and (3) explore the application of the Four Iddhipāda principles in the drug prevention and resolution process. A mixed-methods approach combining both quantitative and qualitative research was employed. The quantitative component used a questionnaire to collect data from 282 community committee members, analyzed using descriptive statistics such as frequency, percentage, mean, and standard deviation, along with inferential statistics. The qualitative component involved in-depth interviews with 15 key informants, with data analyzed using descriptive content analysis.

The findings revealed that the overall level of drug prevention and resolution operations by the community committees was high, particularly in the areas of monitoring and evaluation. Moreover, there was a statistically significant and strong positive correlation between the Four Iddhipāda principles and the community committees' operations ($r = 0.85$, $p < 0.01$), indicating that adherence to Buddhist principles can serve as a powerful mechanism for effective social action. In terms of practical application, the study found that community committees effectively utilized the principles of *chanda* (desire to do good), *virīya* (effort), *citta* (attention), and *vimamsā* (investigation) to foster motivation, strengthen morale, promote collaboration, and engage in systematic planning for sustainable drug problem resolution. These results highlight the role of Buddhist teachings in enhancing community resilience and provide a practical framework for grassroots social development in Thai society.

Keywords: Application of Buddhist Principles; Four Iddhipāda; Drug Prevention and Resolution

บทนำ

ปัญหายาเสพติดเป็นวิกฤตการณ์ระดับโลกที่ดำรงอยู่ยาวนานหลายทศวรรษ โดยเฉพาะตั้งแต่ปลายทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา ทั้งประเทศพัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาต่างเผชิญกับการระบาดของยาเสพติดที่ก่อให้เกิดปัญหาทางสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ และอาชญากรรมอย่างรุนแรง แม้หลายประเทศจะพยายามดำเนินมาตรการเชิงปราบปรามอย่างเข้มข้นในรูปแบบสงครามยาเสพติด (War on Drugs) ทว่าผลที่ปรากฏกลับไม่สามารถยุติหรือบรรเทาความรุนแรงของปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลับยิ่งส่งผลกระทบต่อด้านลบ เช่น ภาวะคนล้นคุก การตีตราทางสังคม และการเพิ่มขึ้นของโรคติดต่อที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติด (วสันต์ กลิ่นสุคนธ์ และคณะ 2568) ในประเทศไทยปัญหาเสพติดยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ การบริหารจัดการงบประมาณ และคุณภาพชีวิตของประชาชน รัฐบาลจึงได้มีการกำหนดนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2566-2570 ที่มุ่งเน้นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วน และเน้นแนวทางการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดด้วยระบบสมัครใจมากกว่าการลงโทษทางอาญาเพียงอย่างเดียว (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2566) อย่างไรก็ตาม แม้ภาครัฐจะมีนโยบายและกลไกในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง แต่ในระดับชุมชนโดยเฉพาะในเขตเมือง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติด กลับพบว่ามาตรการที่ดำเนินอยู่ยังไม่สามารถตอบโจทย์เชิงป้องกันได้อย่างครอบคลุมและลึกซึ้ง โดยเฉพาะในด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จิตใจ และค่านิยมของประชาชนให้ตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติดอย่างยั่งยืน

หลักพุทธธรรมซึ่งเป็นรากฐานทางจริยธรรมของสังคมไทย โดยเฉพาะหลักสติ (การรู้ตัว), สัมมาทิฐิ (ความเห็นที่ถูกต้อง), และหลักอริยสัจ 4 (ความเข้าใจในเหตุแห่งทุกข์และแนวทางดับทุกข์) อาจเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันภายในจิตใจของประชาชน โดยเฉพาะในบริบทของชุมชนเมืองที่เต็มไปด้วยแรงกดดันทางเศรษฐกิจและสังคม (นพเก้า สุโพธิ์, 2566) ในพื้นที่เทศบาลนครขอนแก่น เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และการคมนาคมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประชากรหลากหลายกลุ่ม ทั้งข้าราชการ นักธุรกิจ แรงงาน นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป กระจายอยู่ใน 95 ชุมชนในเขตเทศบาลฯ ด้วยความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของเมือง ความหลากหลายทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมได้ก่อให้เกิดทั้งโอกาสและปัญหาทางสังคมในเวลาเดียวกัน โดยเฉพาะปัญหายาเสพติดที่แพร่ระบาดเข้าไปในหลายชุมชน ทั้งในกลุ่มเยาวชนและวัยแรงงาน (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดขอนแก่น, 2567) ข้อมูลจากสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) และหน่วยงานด้านความมั่นคงในระดับจังหวัด พบว่าขอนแก่นเป็นหนึ่งในจังหวัดที่มียอดคดีเกี่ยวกับยาเสพติดอยู่ในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในเขตเมืองอย่างเทศบาลนครขอนแก่น ซึ่งมักพบผู้ต้องหาคดียาเสพติดรายย่อย ทั้งผู้เสพและผู้ค้าระดับชุมชน และมักมีการใช้พื้นที่สาธารณะหรือที่รกร้างเป็นแหล่งมั่วสุมหรือจำหน่ายยาเสพติด (สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2564) จากสถิติของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น พบว่าในปี พ.ศ. 2565–2566 มีผู้เข้ารับการรักษาภายใต้ระบบ

สมัครใจและส่งต่อกิจการจำนวนมากในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น โดยเฉพาะในชุมชนขนาดใหญ่ เช่น ชุมชนริมทางรถไฟ ชุมชนตลาดหนองแวง ชุมชนเทพารักษ์ และชุมชนหลังศูนย์ราชการ ซึ่งล้วนมีความเปราะบางทางเศรษฐกิจและครัวเรือนที่มีสมาชิกกลุ่มเสี่ยง (กระทรวงสาธารณสุข, 2566) ขณะเดียวกันคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครขอนแก่นได้พยายามดำเนินโครงการและกิจกรรมป้องกันปัญหาเสพติดมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งการรณรงค์ การจัดเวทีเสวนา การดูแลกลุ่มเสี่ยง และการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ แต่ยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านแนวทางและเครื่องมือที่สามารถเข้าถึงรากปัญหาได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะในด้านการฟื้นฟูจิตใจ การสร้างแรงบันดาลใจ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ติดยาและกลุ่มเสี่ยงให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณค่า ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในเขตชุมชนเมือง โดยเฉพาะในพื้นที่เทศบาลนครขอนแก่น ซึ่งมีความซับซ้อนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะบทบาทของคณะกรรมการชุมชนที่เป็นกลไกสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาในระดับฐานราก งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรม โดยเฉพาะอิทธิบาท 4 ในกระบวนการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชน เพื่อสร้างแบบแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรม ความเชื่อ และจิตวิญญาณของชาวพุทธในสังคมท้องถิ่นไทย ซึ่งเป็นทุนทางสังคมสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน

จากปัญหาเสพติดที่ยังคงเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของสังคมไทย โดยเฉพาะในระดับชุมชนเมืองซึ่งเป็นพื้นที่เปราะบางต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติด ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามวิจัยที่มุ่งสำรวจระดับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของคณะกรรมการชุมชนเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ว่าอยู่ในระดับใด พร้อมทั้งศึกษาว่าหลักพุทธธรรมอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร อีกทั้งมุ่งเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อยกระดับการจัดการปัญหาเสพติดในชุมชนให้มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืนภายใต้บริบทวัฒนธรรมพุทธของท้องถิ่นไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของคณะกรรมการชุมชนเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของคณะกรรมการชุมชนเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 กับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของคณะกรรมการชุมชนเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของคณะกรรมการชุมชนเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยแบบ

ผสมผสาน (Mixed Methods Research) ซึ่งบูรณาการทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก รอบด้าน และสะท้อนสถานการณ์จริงของชุมชน โดยดำเนินการตามลำดับดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสม (Mixed Methods Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทั้งข้อมูลเชิงสถิติจากกลุ่มตัวอย่าง และข้อมูลเชิงลึกจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือหลัก ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

2. การวิจัยเชิงปริมาณ

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ คณะกรรมการชุมชนในเขตพื้นที่เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ทั้งหมดจำนวน 60 ชุมชน โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่ม (Systematic Random Sampling) จำนวน 282 คน ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในการดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในแต่ละชุมชน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือหลักในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยเครื่องมือดังกล่าวมีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายปิดในรูปแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาการปฏิบัติงานในชุมชน ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการกระตุ้นและส่งเสริม ด้านการเจรจาและยอมรับ ด้านการระดมความร่วมมือ และด้านการติดตามและประเมินผล ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) ในการทำงานของคณะกรรมการชุมชน เครื่องมือดังกล่าวผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และมีการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายจริง เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับเท่ากับ 0.89 ซึ่งอยู่ในระดับสูง แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อถือได้และเหมาะสมในการนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อแจกและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง รวมถึงประสานกับผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างอย่างเต็มที่

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน เช่น ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ

3.1 กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำชุมชน แกนนำเยาวชน และเจ้าหน้าที่ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด จำนวน 15 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่ออกแบบตามกรอบแนวคิดอิทธิบาท 4 เพื่อให้สามารถพูดคุยเชิงลึกถึงแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาเสพติด

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวในพื้นที่จริงของแต่ละชุมชน โดยใช้การบันทึกเสียงและการจดบันทึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการแยกประเด็นหลักจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และจัดกลุ่มเนื้อหาให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดอิทธิบาท 4 เพื่อหาความเชื่อมโยงกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของคณะกรรมการชุมชนเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาตามขั้นตอนและวัตถุประสงค์ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจากการศึกษาข้อมูลของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า เพศ: ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 51.10) รองลงมาคือเพศชาย (ร้อยละ 48.90), อายุ: ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 50-59 ปี (ร้อยละ 28.70) รองลงมาคือกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 27.00), ระดับการศึกษา: ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 22.70) รองลงมาคือมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. (ร้อยละ 21.60), อาชีพ: ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย (ร้อยละ 22.70) รองลงมาคือรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 20.20), รายได้เฉลี่ยต่อเดือน: ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 10,001-15,000 บาท (ร้อยละ 35.50) รองลงมาคือ 15,001-20,000 บาท (ร้อยละ 19.90) ฉะนั้นผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า คณะกรรมการชุมชนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยทำงานถึงวัยสูงอายุ มีประสบการณ์ และมีบทบาทในชุมชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม

ตอนที่ 2 ระดับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของคณะกรรมการชุมชนเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งและความตระหนักร่วมของชุมชนในการรับมือกับปัญหาเสพติดอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่ามีการดำเนินงานใน 4 มิติหลัก ได้แก่ 1) ด้านการกระตุ้นและส่งเสริม 2) ด้านการเจรจาและยอมรับ 3) ด้านการระดมความร่วมมือ 4) ด้านการติดตามและประเมินผล โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามตารางดังนี้

การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด	ระดับการปฏิบัติ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านการกระตุ้นและส่งเสริม	4.00	1.10	มาก
2. ด้านการเจรจาและยอมรับ	3.91	1.00	มาก
3. ด้านการระดมความร่วมมือ	3.83	1.00	มาก
4. ด้านการติดตามและประเมินผล	4.21	0.90	มาก
ภาพรวม	4.00	0.92	มาก

ตารางที่ 1 การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

จากตารางผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งและความร่วมมือของชุมชนในการรับมือกับปัญหายาเสพติดอย่างจริงจังและเป็นระบบ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการติดตามและประเมินผล มีระดับการดำเนินงานสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านการกระตุ้นและส่งเสริม ด้านการเจรจาและยอมรับ ด้านการระดมความร่วมมือ ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าคณะกรรมการชุมชนมีบทบาทเชิงรุกและต่อเนื่องในทุกมิติของการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 3 ความสัมพันธ์กับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของคณะกรรมการชุมชนเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า หลักพุทธธรรมในอิทธิบาท 4 มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับสูงกับการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จากการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's r) พบว่า โดยรวมหลักอิทธิบาท 4 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.85 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ตามตามตัวแปรอิสระดังนี้

ตัวแปรอิสระ	จำนวน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	P-value
หลักอิทธิบาท 4	282	0.85	0.00**
ฉันทะ	282	0.74	0.00**
วิริยะ	282	0.83	0.00**
จิตตะ	282	0.78	0.00**
วิมังสา	282	0.75	0.00**

** หมายถึง ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างตัวแปรอิสระกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

จากตารางผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า หลักพุทธธรรมมิได้เป็นเพียงแนวคิดเชิงศาสนาเท่านั้น หากแต่ยังสามารถนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติจริงในการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ เสริมสร้าง

ความร่วมมือในชุมชน และลดพฤติกรรมเสี่ยงต่อปัญหาเสพติดได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของศาสนาในฐานะกลไกทางสังคมที่สามารถนำมาใช้พัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ตอนที่ 4 การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของคณะกรรมการชุมชน เทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สามารถสรุปตามหลักอิทธิบาท 4 ได้ดังนี้

1. ฉันทะ (ความพอใจ) คณะกรรมการชุมชนแสดงให้เห็นถึงความเต็มใจและความรักในสิ่งที่ทำ โดยมีแนวทางการดำเนินงานที่สะท้อนถึงความพอใจและความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาเสพติด ดังนี้ 1.1 ปลุกจิตสำนึก ให้สมาชิกในชุมชนมีความรักและเห็นคุณค่าในตนเอง ปลุกฝังแนวความคิดการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง และส่งเสริมให้หลีกเลี่ยงอบายมุข ผ่านกิจกรรมตั้งสัจจะอธิษฐานและอบรมคุณธรรม 1.2 เสริมสร้างความรักและความเข้าใจ ในระดับบุคคลและครอบครัว โดยเน้นความสัมพันธ์ที่อบอุ่นในครอบครัว การให้เกียรติ และการช่วยเหลือผู้อื่นอย่างจริงใจ 1.3 สร้างแรงจูงใจจากภายใน ด้วยการงานอย่างมีความสุข พอใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และเชื่อมั่นในคุณค่าของตนเอง เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนที่ยั่งยืนในการทำงานด้านป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด 1.4 เข้าใจและเมตตาผู้เสพ โดยไม่ตัดสิน แต่ให้ความช่วยเหลือและดูแลอย่างจริงใจ ทำให้สามารถเข้าใจต้นเหตุของปัญหาและวางแนวทางช่วยเหลือได้ตรงจุด ดังนั้นการประยุกต์หลักฉันทะทำให้คณะกรรมการชุมชนมีแรงจูงใจจากภายในในการทำงานด้วยความสมัครใจ เต็มใจ

2. วิริยะ (ความเพียร) คณะกรรมการชุมชนได้แสดงออกถึงความพยายามและความตั้งใจอย่างต่อเนื่องในการแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่ โดยมีแนวทางที่เด่นชัด ได้แก่ 2.1 การทุ่มเทและเสียสละ ในการปฏิบัติหน้าที่ แม้เผชิญกับอุปสรรค ก็ไม่ย่อท้อ พร้อมทั้งทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 2.2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับพิษภัยของยาเสพติด และสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการสอดส่อง ดูแล และรายงานปัญหาในพื้นที่ 2.3 ความขยันและตั้งใจจริง ในการทำงาน เช่น การออกตรวจพื้นที่ การจัดกิจกรรมเชิงป้องกัน และการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2.4 การสร้างแบบอย่างที่ดี แสดงให้เห็นถึงการมีวินัย ความรับผิดชอบ และเจตคติที่ดีในงานด้านสาธารณประโยชน์ สร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่นในชุมชน ฉะนั้นความเพียรของคณะกรรมการชุมชน เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยความอดทน การขวนขวายหาความรู้ และความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน

3. จิตตะ (ความคิดหรือจิตใจจดจ่อ) การมีสมาธิ ความใส่ใจ และความรับผิดชอบในการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชน ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญในการประยุกต์หลักพุทธธรรม ดังนี้ 3.1 ใส่ใจในปัญหาและคนในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน กลุ่มเสี่ยง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด คณะกรรมการจะดูแลอย่างใกล้ชิด ให้คำปรึกษา และติดตามอย่างต่อเนื่อง 3.2 วางแผนกิจกรรมอย่างมีเป้าหมาย เช่น การจัดการแข่งขันกีฬาเยาวชน การรณรงค์ให้ความรู้ และการอบรมคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม 3.3 ใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ โดยนำ

ข้อมูลจากการสังเกต การแจ้งเบาะแส และการร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ มาประมวลผลเพื่อกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาย่างมีประสิทธิภาพ 3.4 มีสมาธิและตั้งใจจริงในการทำงาน โดยไม่ปล่อยปละละเลยหรือทำอย่างขอไปที ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานมีคุณภาพและเกิดผลอย่างยั่งยืน ฉะนั้นการประยุกต์หลักจิตตะทำให้คณะกรรมการชุมชนมีความใส่ใจในการดำเนินงานอย่างรอบคอบ มีการวางแผนและปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ด้วยจิตใจที่มุ่งมั่นต่อเป้าหมายของการแก้ไขปัญหายาเสพติด

4. วิมังสา (การใช้ปัญญาไตร่ตรอง) คณะกรรมการชุมชนมีการใช้ปัญญาในการคิดวิเคราะห์ วางแผน และประเมินผลอย่างรอบคอบ โดยเน้นการแก้ปัญหาด้วยเหตุผลและข้อมูลจริง ดังนี้ 4.1 วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา โดยพิจารณาจากบริบทของแต่ละชุมชน เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม และปัจจัยครอบครัว เพื่อหาแนวทางแก้ไขที่ตรงจุด 4.2 ใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ เช่น สถิติผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ความถี่ของเหตุการณ์ และพฤติกรรมเสี่ยง เพื่อวางแผนและปรับกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์จริง 4.3 ประเมินผลและปรับปรุงแผนงาน อย่างสม่ำเสมอ โดยเรียนรู้จากข้อผิดพลาดหรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ฉะนั้นการประยุกต์หลักวิมังสาทำให้คณะกรรมการชุมชนมีแนวทางการทำงานที่ใช้สติปัญญาวิเคราะห์อย่างรอบคอบ และปรับตัวอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ นำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของคณะกรรมการชุมชนเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. ระดับการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอยู่ในระดับมากในทุกมิติ แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของกลไกชุมชนที่สามารถขับเคลื่อนการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผล ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่ ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่าด้านการติดตามและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ซึ่งอาจเกิดจากการที่คณะกรรมการมีระบบการติดตามผลที่ต่อเนื่อง มีการเก็บข้อมูลและประเมินผลอย่างเป็นระบบ และนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเขาว์ ทองมา (2568) ที่กล่าวว่า การประเมินผลและการติดตามอย่างต่อเนื่องเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเสริมสร้างความยั่งยืนในการดำเนินงานด้านสาธารณสุขและการควบคุมยาเสพติดในชุมชน ขณะเดียวกันด้านการกระตุ้นและส่งเสริมและด้านการเจรจาและยอมรับ ก็อยู่ในระดับมากเช่นกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคณะกรรมการชุมชนมีความสามารถในการสื่อสารและสร้างการรับรู้ร่วมในชุมชน ทั้งในเรื่องของอันตรายจากยาเสพติดและการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประดิษฐ์ ดิวัณกุล (2567) ที่ชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารเชิงรุกและการให้ความรู้ที่ต่อเนื่องในระดับชุมชนสามารถสร้างภูมิคุ้มกันและ

ทัศนคติเชิงบวกต่อการป้องกันยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามด้านการระดมความร่วมมือ ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น แม้ยังอยู่ในระดับมากก็ตาม ซึ่งอาจเป็นข้อบ่งชี้ถึงข้อจำกัดบางประการ เช่น ความยากในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก ความแตกต่างของวัฒนธรรมองค์กร หรือการขาดทรัพยากรสนับสนุนที่เพียงพอในช่วงเวลา ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานของ การณีย์ พรหมแก้ว และคณะ (2568) ซึ่งระบุว่าการทำงานแบบบูรณาการระหว่างหลายภาคส่วนจำเป็นต้องอาศัยทั้งความไว้วางใจ การจัดการความขัดแย้ง และการสร้างเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจน ซึ่งหากขาดปัจจัยเหล่านี้ การประสานความร่วมมือจะไม่บรรลุผลเต็มที่ ที่กล่าวอภิปรายงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า คณะกรรมการชุมชนเทศบาลนครขอนแก่นมีความสามารถและบทบาทสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะการติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามยังมีความจำเป็นต้องเสริมสร้างกลไกในการระดมความร่วมมือให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยอาจนำแนวทางการสร้างเครือข่าย การจัดเวทีสาธารณะ หรือการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนมาใช้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนในอนาคต

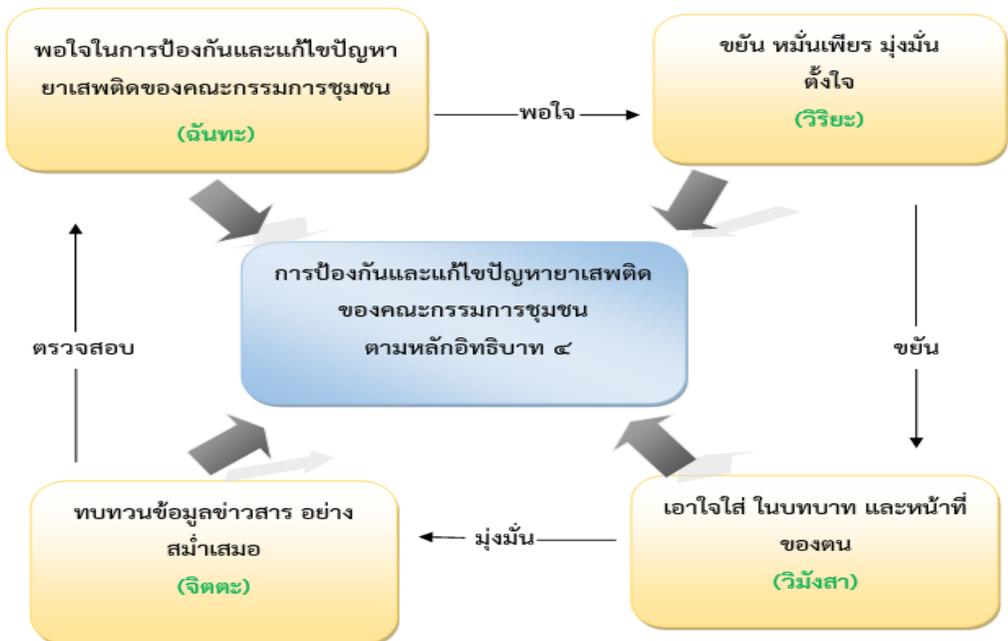
2. ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักพุทธธรรมในอิทธิบาท 4 กับการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนเทศบาลนครขอนแก่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับสูงมาก ($r = 0.85, p < 0.01$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชน มีส่วนช่วยส่งเสริมการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในระดับชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนเมื่อพิจารณารายด้านของอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา พบว่าแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับการดำเนินงาน โดยเฉพาะวิริยะ มีค่าสัมประสิทธิ์สูงสุด ($r = 0.83$) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความมุ่งมั่นพากเพียรของคณะกรรมการเป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนการทำงานอย่างต่อเนื่องและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ส่วน "จิตตะ" และ "วิมังสา" ซึ่งเกี่ยวข้องกับความใส่ใจในการทำงานและการใคร่ครวญตรวจสอบแนวทางการดำเนินงานก็มีค่าสัมประสิทธิ์ในระดับสูง ($r = 0.78$ และ $r = 0.75$ ตามลำดับ) บ่งชี้ว่าการใส่ใจและการคิดวิเคราะห์อย่างรอบคอบเป็นกลไกเสริมที่ช่วยให้การแก้ไขปัญหาีความเป็นระบบและยืดหยุ่นตามบริบทของชุมชน ผลการวิจัยนี้สนับสนุนแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2557) ที่กล่าวว่า หลักอิทธิบาท 4 เป็นธรรมะที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรหรือชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเน้นการสร้างแรงจูงใจจากภายใน ความพยายาม ความตั้งใจ และการใช้ปัญญาเพื่อความก้าวหน้า ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะการทำงานของคณะกรรมการชุมชนที่ต้องเผชิญกับปัญหาที่ซับซ้อนและต้องการความต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการสุพิศ ทรงจิตร และคณะ (2562) ที่ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในกระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน และพบว่า การปลูกฝังพุทธธรรมสามารถเสริมสร้าง "ภูมิคุ้มกันทางใจ" ที่ช่วยลดความเสี่ยงต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งงานวิจัยของ พระครูวิบูลวรานุกิจ (ประทีป พันธุ์กัญ) และพระมหาวิโรจน์ ธารพุด (2567) ก็เสนอว่า โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาเป็นกลไกสำคัญในการฟื้นฟู

คุณธรรมในชุมชน และสามารถใช้เป็นเครื่องมือทางสังคมเพื่อป้องกันปัญหาสังคมอย่างยาเสพติดได้อย่างมีนัยสำคัญ

เหตุผลที่ทำให้หลักพุทธธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการป้องกันยาเสพติดในครั้งนี้ อาจเนื่องมาจากโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนไทย โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ยังยึดโยงกับวัด ศาสนา และระบบความเชื่อในพระพุทธศาสนาเป็นหลัก การนำหลักธรรมมาประยุกต์จึงสามารถปลูกฝังแรงจูงใจจากภายในให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในชุมชน และเสริมพลังในการทำงานอย่างมีเป้าหมายและคุณธรรม ซึ่งการวิจัยนี้ยืนยันว่าการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม โดยเฉพาะอิทธิบาท 4 เป็นเครื่องมือทางจริยธรรมและจิตวิญญาณที่มีประสิทธิภาพในการสนับสนุนงานของคณะกรรมการชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นแนวปฏิบัติในระดับนโยบายเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัยเรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของคณะกรรมการชุมชน เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น สะท้อนให้เห็นถึงการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักอิทธิบาท 4 มาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในระดับปฏิบัติการของชุมชน และก่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรมในด้านการบริหารจัดการปัญหาสังคมอย่างยาเสพติด ซึ่งสามารถสรุปดังแผนภาพดังนี้

ภาพ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่จากการสังเคราะห์องค์ความรู้จากผลการวิจัยทำให้สามารถพัฒนาเป็นแนวทางปฏิบัติของคณะกรรมการชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดโดยเชื่อมโยงกับหลักอิทธิบาท 4 ดังนี้ 1. ฉันทะ (Chanda): ความพอใจและความรักในงานที่ทำ คณะกรรมการชุมชนที่มีฉันทะแสดงออกถึงแรงจูงใจภายในที่ต้องการเห็นชุมชนของตนปลอดจากยาเสพติด โดยมีทัศนคติในเชิงบวกต่อภารกิจที่รับผิดชอบ และรู้สึกมีความหมายในสิ่งที่ทำ ส่งผลให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินงานและการสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่น 2. วิริยะ (Viriya): ความเพียรพยายามอย่างสม่ำเสมอ ความขยันหมั่นเพียรของคณะกรรมการฯ ในการติดตาม ตรวจสอบ และรณรงค์ด้านยาเสพติดอย่างต่อเนื่องสะท้อนถึงคุณลักษณะของผู้มีความวิริยะ ซึ่งถือเป็นรากฐานของการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมในระดับชุมชน 3. จิตตะ (Citta): ความตั้งใจใส่ใจในการทำงาน การทบทวนข้อมูลข่าวสาร การติดตามความเคลื่อนไหวของปัญหาเสพติด และการพินิจพิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ อย่างรอบคอบ แสดงถึงการใช้จิตตะอย่างจริงจัง ซึ่งเป็นตัวผลักดันให้การดำเนินการเป็นไปอย่างรอบรู้และตรงเป้าหมาย 4. วิมังสา (Vimamsā): การใคร่ครวญตรวจสอบเพื่อพัฒนาตนเองและองค์กร คณะกรรมการฯ แสดงถึงความใส่ใจในบทบาทและหน้าที่ของตน โดยมีการประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อค้นหาแนวทางที่เหมาะสมและปรับปรุงแผนงานให้ตอบสนองต่อบริบทของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

โดยสรุปภาพรวมการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดอยู่ในระดับมาก โดยมีการดำเนินการใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ การกระตุ้นและส่งเสริม การเจรจาและยอมรับ การระดมความร่วมมือ และการติดตามประเมินผล ซึ่งด้านที่มีระดับการดำเนินงานสูงที่สุดคือการติดตามและประเมินผล สะท้อนถึงความเข้มแข็งและความร่วมมืออย่างจริงจังของชุมชนในทุกมิติ นอกจากนี้ยังพบว่าการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในอิทธิบาท 4 มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.85 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทของหลักธรรมทางศาสนาในการเสริมสร้างพลังใจและแนวทางปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน สำหรับการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความเต็มใจและพอใจในการทำงาน เช่น การปลูกจิตสำนึกและสร้างแรงจูงใจภายใน วิริยะ คือ ความเพียรในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง แม้ต้องเผชิญอุปสรรค จิตตะ คือ การใส่ใจวางแผน และทำงานอย่างมีเป้าหมายโดยใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ และวิมังสา คือ การใช้ปัญญาในการประเมินผลและปรับปรุงแนวทางการทำงานให้เหมาะสมและยั่งยืน หลักธรรมเหล่านี้ไม่เพียงเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจของคณะกรรมการ แต่ยังช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมและสร้างความร่วมมือในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมที่ปราศจากยาเสพติดได้

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัยดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy Recommendations) เน้นการกำหนดทิศทางและแนวทางจากระดับนโยบายเพื่อนำไปสู่การพัฒนาในระดับพื้นที่

1.1 บูรณาการหลักพุทธธรรมในนโยบายป้องกันยาเสพติดระดับท้องถิ่นและระดับประเทศกระทรวงมหาดไทยหรือสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ควรกำหนดให้การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เช่น อธิปไตย 4 เป็นแนวทางเสริมในแผนปฏิบัติการป้องกันยาเสพติดของหมู่บ้าน/ชุมชนทั่วประเทศ

1.2 ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาเยาวชนปลอดยาเสพติดในชุมชนภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรให้แต่ละเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจัดตั้งศูนย์พัฒนาทางจิตใจร่วมกับพระสงฆ์และผู้นำชุมชน เพื่อเป็นฐานในการอบรม ปลูกฝังคุณธรรม และสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้กับเยาวชน

1.3 พัฒนาเกณฑ์ประเมินผลเชิงคุณธรรมในงานป้องกันยาเสพติดของชุมชน กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรจัดทำแนวทางประเมินการมีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสาในงานพัฒนาชุมชน เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งและยกระดับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ (Practical Recommendations) เหมาะสำหรับผู้นำชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และภาคประชาชนที่ต้องการนำผลวิจัยไปใช้จริง

2.1 พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอภิปาฐ 4 สำหรับคณะกรรมการชุมชนและแกนนำเยาวชน จัดอบรมเสริมสร้างความเข้าใจในหลักพุทธธรรมที่ประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงกับกิจกรรมป้องกันยาเสพติด เช่น การใช้ฉันทะสร้างแรงจูงใจ หรือใช้วิมังสาในการประเมินผลและแก้ปัญหา

2.2 ออกแบบกิจกรรมโครงการครอบครัวอบอุ่นปลอดยาเสพติดโดยใช้หลักพุทธธรรมสร้างกิจกรรมเวิร์กช็อปหรือค่ายพ่อแม่ลูกที่ใช้หลักฉันทะในการสร้างความรัก วิริยะในการร่วมกันเผชิญปัญหา และวิมังสาในการแก้ไขสถานการณ์อย่างมีเหตุผล

2.3 สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด โรงเรียน และคณะกรรมการชุมชน จัดทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เพื่อดำเนินกิจกรรมเชิงพุทธธรรมร่วมกัน เช่น โครงการเยาวชนอาสาธรรมะต้านภัยยาเสพติด ซึ่งมีวัดเป็นศูนย์กลางจิตใจ

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาค้นคว้า (Recommendations for Future Research) เพื่อต่อยอดองค์ความรู้และเสริมหลักฐานเชิงวิชาการ

3.1 ศึกษารูปแบบการประยุกต์พุทธธรรมในชุมชนที่มีบริบทต่างกัน เปรียบเทียบผลการนำหลักอภิปาฐ 4 ไปใช้ในชุมชนเมือง ชนบท และพื้นที่ชายขอบ เพื่อหาปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ

3.2 วิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อสร้างโมเดลชุมชนพุทธธรรมอย่างเป็นระบบดำเนินการศึกษาลงลึกในพื้นที่เป้าหมาย และร่วมมือกับชุมชนในการออกแบบกิจกรรม ใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วม (Participatory Learning) เพื่อพัฒนาโมเดลต้นแบบ

3.3 ศึกษาผลกระทบระยะยาวของการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมต่อพฤติกรรมของเยาวชน เน้นการเก็บข้อมูลติดตามผลในระยะ 1-3 ปี เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การพัฒนาจิตใจ และความยั่งยืนของผลลัพธ์

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2562). แนวทางการดำเนินงานการบำบัดฟื้นฟูโดยมีส่วนร่วมของชุมชน และแนวปฏิบัติที่ดี. นนทบุรี: บริษัท เดอะกราฟิก ซิสเต็มส์ จำกัด.
- การันต์ พรหมแก้ว, อัสชนันท์ อิศรเดช และสุรพล สุษะพรหม. (2568). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองระดับท้องถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 8(1), 46–58.
- เชาว์ ทองมา. (2568). การประเมินโครงการดำเนินงานชุมชนยั่งยืนเพื่อแก้ปัญหายาเสพติดแบบครบวงจรตามยุทธศาสตร์ชาติ จังหวัดเพชรบุรี. วารสารบริหารการพัฒนานวัตกรรมเชิงบูรณาการ, 5(1), 28–47.
- นพเก้า สุโพธิ์. (2566). การสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจเชิงพุทธตามหลักอริยสัจ 4. วารสารมหาปชาบดีเถรีปริทรรศน์, 1(2), 44–50.
- ประดิษฐ์ ดีวัฒนกุล. (2567). มาตรการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 9(1), 145–159.
- พระครูวิบูลวรานุกิจ (ประทีป พันธุ์กัญ) และ พระมหาวิโรจน์ ธารพุด. (2567). การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการป้องกันและแก้ปัญหาเสพติดในชุมชนวัดราษฎร์ศรีธาธรรม เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร. วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 6(5), 1223–1240.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2557). ธรรมนุญชีวิต: พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม. (ฉบับปรับปรุง, พิมพ์ครั้งที่ 206). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- พระอธิการสุพิศ ทรงจิตรสุทัศน์, ประทุมแก้ว และพระกัญจน์ แสงรุ่ง. (2562). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบำบัดและลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนติดยาเสพติด: กรณีศึกษา วัดโนนสูงวนาราม ตำบลโนนสูง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ. บัณฑิตสาเกตปริทรรศน์, 4(2), 48–63.
- วสันต์ กลิ่นสุคนธ์, เขาวฤทธิ์ เขาว์แสงรัตน์ และธัญญชกร ปกิตตาวิจิตร. (2568). การบริหารจัดการปัญหาเสพติดในประเทศไทย: ความท้าทายและแนวทางการพัฒนา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 9(1), 119–131.

- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2566). นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด (พ.ศ. 2566-2570). สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2567. เข้าถึงได้จาก https://drive.google.com/file/d/1CVrJRRi7n3PO9nSE_DzffTBQ1gqoKhYw/view?usp=share_link
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดขอนแก่น. (2567). จังหวัดขอนแก่นเดินทางเข้าพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดแก้ปัญหายาเสพติด ตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2567. เข้าถึงได้จาก <https://khonkaen.prd.go.th/th/content/category/detail/id/57/iid/313500>
- สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2564). แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.